

بررسی رابطه بین راهبردهای خودانگیزخته یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان

لیلا ردانی پور^۱، جهان بخش رحمانی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی برنامه‌ریزی آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ عضو هیئت‌علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) ایران

چکیده

رشد و توسعه اقتصادی کشورها به میزان قابل توجهی از رشد و توسعه نظام آموزشی آنها تأثیر می‌پذیرد. کشورهای که به اهمیت آموزش و نقش آن در آینده اقتصاد پی برده‌اند و هم‌زمان دغدغه توسعه‌یافتگی نیز دارند. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین راهبردهای خودانگیزخته یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان به روش توصیفی از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان تشکیل دادند که به روش نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای تعداد ۱۰۵ نفر به‌عنوان انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات دو پرسشنامه شامل پرسشنامه راهبردهای خودانگیزخته یادگیری (MSLD) با ضریب پایایی ۰/۸۹ و پرسشنامه عملکرد تحصیلی (EPT) با ضریب پایایی ۰/۹۱ بر اساس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت بود. روایی پرسشنامه از طریق روایی صوری و محتوایی با کسب نظرات کارشناسان و متخصصان علوم تربیتی مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام گردید. نتایج به دست آمده پژوهش نشان داد که بین راهبردهای خودانگیزخته یادگیری و عملکرد تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج فرضیه‌های فرعی پژوهش نیز نشان داد که بین مؤلفه‌های راهبردهای انگیزشی یادگیری، راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری و راهبردهای مدیریت منابع و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/05$). همچنین راهبردهای یادگیری خودانگیزخته توان پیش‌بینی عملکرد تحصیلی را دارا بود.

کلیدواژه‌ها: راهبردهای خودانگیزخته، یادگیری، عملکرد تحصیلی، دانش آموزان، اصفهان.

مقدمه

کیفیت بخشی به نظام آموزشی را در اولویت برنامه های خود قرار می دهند (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۶). ارتقای کیفیت آموزش در مدارس همواره مورد توجه بوده و روز به روز نیز اهمیت بیشتری پیدا می کند. یادگیری اصل زیربنایی همه پیشرفت های انسان در دنیای کنونی است. یادگیری، فرایند مهمی است که در همه حال به طور یکسان انجام نمی شود و فراگیران نیز همه به یک میزان و با یک سرعت نمی آموزند. از دید محققین آموزشی، یکی از راه های ارتقای کیفیت آموزش داشتن بینش کافی نسبت به نحوه ی یادگیری فراگیران می باشد (سویلی و بیوکت^۱، ۲۰۱۰).

علاوه بر عواملی ذاتی مانند هوش، استعداد، عوامل اکتسابی نیز مانند راهبردهای یادگیری، انگیزه، احساس خودکارآمدی از عوامل تاثیرگذار بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی هستند (غنائی و همکاران، ۱۳۹۴). از آنجا که در هر نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی به عنوان مهمترین شاخص توفیق و موفقیت فعالیت های علمی و آموزشی محسوب می شود، بررسی عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی تربیتی برخوردار است.

هنگامی عملکرد تحصیلی حاصل می گردد که، فعالیت های آموزشی معلم و کوشش های دانش آموزان به بازدهی مطلوب بینجامد. با توجه به اهمیت پیشرفت تحصیلی، لازم است عواملی که بر آن تأثیر می گذارند، مورد بررسی شناسایی و بررسی قرار گیرند. چانگ، هنگ و لین^۲ (۲۰۱۵) این عوامل تأثیرگذار را به دو دسته عوامل فردی و محیطی تقسیم می نمایند. آن ها در پژوهش خود دریافتند که متغیرهای شخصیتی و شناختی (عوامل فردی) در مجموع ۷۲ درصد و سایر متغیرهای محیطی، اجتماعی و موقعیتی ۲۸ درصد واریانس تغییرات پیشرفت تحصیلی را به خود اختصاص داده اند. این پژوهش عوامل فردی تاثیرگذار در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را متغیرهای یادگیری خودراهبر، خودکارآمدی، سبک های یادگیری، خودتنظیمی و فراشناخت در نظر گرفته است.

بنابر آنچه دمیرباس و دمیرکان^۳ (۲۰۱۰) عقیده دارند، پیش بینی دقیق از پیشرفت تحصیلی، تنها بر پایه ظرفیت هایی که به وسیله آزمون های هوش سنجیده می شوند، صورت نمی گیرد. در این راستا و با توجه به ارتباط شناخت، انگیزش و درک در رفتار انسان، متغیرهای متعددی به منظور تبیین عملکرد تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حوزه های متفاوت درسی شکل گرفته و به آزمایش گذاشته شدند.

عوامل متعددی از جمله راهبردهای یادگیری می تواند بر جریان یادگیری تأثیر داشته باشند. یکی از مهمترین راهبردهای یادگیری تأثیرگذار را می توان راهبردهای خودانگیزخته نام بود. راهبردهای خودانگیزخته یادگیری؛ نوعی از یادگیری تعریف می شود که در آن فراگیران به جای آنکه برای کسب دانش و مهارت بر معلمان، والدین و یا دیگر متولیان آموزشی تکیه کنند، شخصا کوشش های خود را شروع و هدایت می کنند (فرهادی نیا و همکاران، ۱۳۹۶). به عبارت دیگر، وی راهبردهای یادگیری خودانگیزخته در یادگیری را به مشارکت فعال یادگیرنده از نظر رفتاری^۴، انگیزشی^۵، شناختی^۶ و فرا شناختی^۷ در فرآیند یادگیری برای پیشینه نمودن یادگیری نمود. دانش آموزان خود تنظیم اهداف خاصی از یادگیری دارند و راهکارهایی را برای رسیدن به اهدافشان انتخاب می کنند و زمانی که با موانع برخورد می کنند، تغییراتی را اعمال می کنند (چنگ و هنگ، ۲۰۱۵). مرکز ملی مطالعات امریکا برای بهبود تدریس و

¹ Soylu & Buket

² Chang & Hung & Lin

³ Demirbas & Demirkan

⁴ Behavioral

⁵ Motivational

⁶ Cognitive

⁷ Meta cognitive.

یادگیری راهبردهای خودانگیخته یادگیری را شامل سه بخش می‌داند. بخش اول به انگیزش مربوط است. بخش دوم راهبردهای شناختی و فراشناختی را می‌سنجد و بخش سوم راهبردهای یادگیری مربوط به مدیریت منابع را بررسی می‌کند (زکی زاده، ۱۳۹۴).

راهبردهای بخش انگیزشی شامل جهت‌گیری انگیزش درونی، جهت‌گیری انگیزش بیرونی، ارزش تکلیف، کنترل نکات برجسته یادگیری، احساس خودکارآمدی برای یادگیری و عملکرد و آزمون اضطراب می‌شود. راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی شامل بسط دهی، سازماندهی، تفکر انتقادی و خودنظم دهی فراشناختی می‌شود. همچنین راهبردهای مدیریت منابع شامل زمان و محیط مطالعه، تلاش برای نظم دهی، جستجوی کمک برای یادگیری، همیاری در یادگیری می‌شود (زارع و همکاران، ۱۳۹۶).

فراگیران خودانگیخته با یک کار آموزشی، کارشان را شروع، ارزیابی و هدف مناسب را تعیین و برای رسیدن به آن راه کارهایی را مشخص کرده و بر پیشرفت هایشان در دستیابی به هدف خود نظارت می‌کنند. آن‌ها در ادامه، راهبردها را ارزیابی و بر اساس اطلاعات مبتنی بر بازخوردهای درونی و بیرونی، مجدداً آن‌ها را می‌سنجند (علی آبادی و همکاران، ۱۳۹۵). خودانگیختگی به فعالیت مستقل دانش آموزان در یادگیری می‌انجامد. دانش آموزان خودانگیخته برای رسیدن به اهدافشان، کنش‌های شناختی، رفتاری و عاطفی خود را به کار می‌گیرند. انگیزه‌ی یادگیرندگان برای رسیدن به هدف، برگرفته از قضاوت آن‌ها از عملکردشان است. خودانگیختگی منجر به یادگیری بهتر و بروز احساس کفایت بیشتر یادگیرنده می‌شود (شیخ الاسلامی، ۱۳۹۶). بدین ترتیب در جهت نیل به موفقیت، پیشرفت تحصیلی و اثربخشی سازمان آموزش و پرورش، تاکید بر مؤلفه‌های مهم و اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی از جمله راهبردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی می‌تواند گام مهمی در این مسیر باشد. در این راستا پژوهش حاضر قصد دارد به بررسی رابطه بین راهبردهای خودانگیخته یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان بپردازد.

عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی یکی از سازه‌هایی است که از دیرباز مورد توجه بوده و تحقیقات بسیاری را به خود اختصاص داده است. متخصصین تعلیم و تربیت همواره کوشیده‌اند، شرایطی را فراهم نمایند تا محصلین بیشترین کارایی را از خود نشان دهند. در طی قرن گذشته رشد جمعیت بر اقتصاد و خانواده اثرگذار بوده ولی شاید بیشترین اثر خود را بر موسسات آموزشی از قبیل مدارس و دانشگاهها گذاشته باشد. بطوریکه امروزه تمایل برای تحصیل گسترش بیشتری یافته و افراد زیادی از سطح کودکان تا بالاترین سطح دانشگاهی (از کودکی و بزرگسالی) فضای آموزشی را اشغال نموده‌اند (کیوانی و جعفری، ۱۳۹۴).

به همین جهت برای ارائه عملکرد تحصیلی بهتر افراد، توسعه موسسات آموزشی از سوی دولتها یکی از ضرورتها محسوب گشته است. جدای از افزایش کمی افراد تحصیل کرده، دولتها سعی در افزایش کیفی آموزش نیز داشته‌اند (بوید، ۲۰۱۸).

به اعتقاد بوید (۲۰۱۸) بسیاری از دانش آموزان با اینکه از بهره‌ی هوشی بالاتر از متوسط و ظرفیت یادگیری قابل ملاحظه‌ای برخوردارند اما صرفاً به دلایلی از قبیل انگیزه ناکافی، عدم پشتکار، فقدان اعتماد به نفس، کمی احساس خود ارزشمندی، کم رویی، نداشتن نگرش مثبت و غیره دچار بی‌اشتهایی تحصیلی شده، نمی‌توانند عملکرد تحصیلی خوبی داشته باشند.

امروز بیشتر جوانان به این باور رسیده اند که به منظور افزایش شانس خود برای موفقیت در زندگی و یافتن شغل مناسب، باید تلاش خود را در راستای بدست آوردن عملکرد تحصیلی مطلوب قرار دهند. در همین راستا مهمترین نقش مدارس و دانشگاه ها این است که دانش آموزان و دانشجویان را در پیشرفت تحصیلی یاری نمایند. اهداف مهم آموزش و پرورش در سطح دنیا ایجاد عملکرد تحصیلی بهتر است و همه برآنند تا عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی را شناسایی کنند و هر یک از عوامل را طوری تنظیم و هدایت کنند تا فراگیران به رشد و یادگیری بیشتری دست یابند (حاتم زاده و همکاران، ۱۳۹۴). این گونه نگرش ها در خصوص عملکرد تحصیلی در بین جوانان، از نظر تئوری منجر به عملکرد تحصیلی بالای دانش آموزان و به دنبال آن موفقیت آن ها در زندگی می شود.

مفاهیم معرف با عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی با دو مفهوم پیشرفت تحصیلی و افت تحصیلی تعریف می گردد. پیشرفت تحصیلی میزان تسلط فرد را بر یکی از محتوای درسی با آموخته های افراد در زمینه های گوناگون درسی است. همواره یکی از آرزوها و خواسته های همه ی دانش آموزان و دانشجویان موفقیت بیشتر در امر تحصیل و یادگیری است. موفقیت تحصیلی همواره زمینه ساز موفقیت در بروز هوش، استعداد، رغبت و شخصیت، بستر ساز انتخاب شغل مناسب و موفقیت در صحنه کار و کارایی و در بردارنده اعتماد به نفس، احساس شخصیت، تسلط بر جهان طبیعت و ارتباط موثر با خود، خانواده، جامعه است (کیوانی و جعفری، ۱۳۹۴).

نقطه مقابل پیشرفت تحصیلی، افت تحصیلی است که بر اساس مطالعات زیادی علاوه بر تحمیل هزینه های گزاف، می تواند تأثیر بسزایی در سرنوشت فرد، خانواده و جامعه داشته باشد.

افت تحصیلی، افت عملکرد تحصیلی و درسی یاد گیرنده از سطحی رضایت بخش به سطحی نامطلوب است. چنانچه فاصله قابل توجهی بین استعداد بالقوه و استعداد بالفعل فرد در فعالیت های درسی مشهود باشد، که چنین فاصله ای را افت تحصیلی می نامند. روشن است که افت تحصیلی در مورد هر دانش آموزی که یادگیری او کمتر است، صدق می کند. بنابراین حتی دانش آموزان تیزهوش نیز ممکن است دچار افت تحصیلی گردند (میر کمالی و همکاران، ۱۳۹۴).

ایجاد فرصت برای پیشرفت تحصیلی و شناسایی عوامل موثر بر افت تحصیلی و تنظیم و هدایت هر یک از عوامل جهت رشد و یادگیری دانش آموزان از جمله اهداف آموزش و پرورش است. متخصصین تعلیم و تربیت عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی را به دو دسته عوامل بیرونی (محیطی) مانند: موقعیت یادگیری، جو اجتماعی مدرسه، جو عاطفی کلاس، تأثیر گروه همسالان و نظایر اینها. عوامل درونی (شخصی) مانند: هوش، انگیزه، علاقه، انتظار، نیاز به پیشرفت، کسب موفقیت و نظایر اینها تقسیم کرده اند.

اینکه کدام عوامل بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان موثرند یا سهم هر عامل چقدر است، همواره مورد توجه پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده است. مطمئناً مجموعه ای از عوامل مختلف و نه یک عامل انحصاری بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر می گذارد. متغیرهای عملکرد تحصیلی چند بعدی می باشند و از عوامل گوناگون و متعددی تأثیر می پذیرند (میردکوبند و همکاران، ۱۳۹۴).

عوامل مؤثر در عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی به عوامل متعدد بستگی دارد. تقسیم بندی های متفاوتی از آن به عمل آمده است در یکی از این تقسیم بندی ها تفاوت های فردی و عوامل مربوط به مدرسه نظام آموزش و پرورش را بعنوان دو مقوله کل از عوامل

تأثیر گذار بر عملکرد تحصیلی نام می‌برد. در تقسیم‌بندی دیگر علاوه بر موارد مذکور به شرایط محیطی و اقتصادی، اجتماعی خانواده نیز اشاره شده است. حتی بعضی از پژوهشها سهم هر یک از عوامل را در عملکرد تحصیلی معین کرده‌اند. بعنوان مثال: سهم توانایی فردی در حدود ۲۵٪ از واریانس را به خود اختصاص می‌دهد. به طور کلی متغیرهای شناختی مجموعاً ۷۰٪ و سایر متغیرها از قبیل عوامل محیط اجتماعی و عوامل موقعیتی مجموعاً ۳۰٪ از واریانس را به خود اختصاص داده‌اند (ظهیری و همکاران، ۱۳۹۵).

به نظر تانگن^۸ (۲۰۱۶) متغیرهای غیرشناختی زیر با عملکرد تحصیلی در سطح دانشگاه مرتبط هستند: خود پندارنده مثبت، ارزشیابی واقعی از خود، ترجیح اهداف بلند مدت از اطراف کوتاه مدت، دسترسی به افراد ذی نفوذ و خدمت اجتماعی آشکار.

به طور کلی عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی را می‌توان به دو حیطه عوامل فردی و محیطی تقسیم کرد. نتایج تحقیقات نازل (۲۰۱۱) در این زمینه نشان می‌دهد متغیرهای شناختی و شخصیتی (عوامل فردی) مجموعاً هفتاد درصد و عوامل محیطی، اجتماعی، سی درصد واریانس عملکرد تحصیلی را به خود اختصاص داده‌اند. به طور کلی عوامل فردی مرتبط با عملکرد تحصیلی عبارتند از: هوش، انگیزش، خصوصیات شخصیتی، مکان کنترل، جو عاطفی خانواده و عوامل محیطی مانند روش تدریس و جو عاطفی کلاس، توانمندی های دبیران (میردریکوبند و همکاران، ۱۳۹۴).

نوری و همکاران (۱۳۹۴) عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی را این گونه بیان می‌کنند:

الف) علل فردی: شامل مواردی مانند هوش، استعداد، جنسیت، رشد و تکامل، گرایش عاطفی و رفتارهای ورودی شناختی می‌شود.

ب) علل خانوادگی: مواردی مانند: فقر مالی، پایین بودن سطح فرهنگ خانواده، اختلاف و کشمکش در خانواده، میزان کنترل دانش آموزان، آداب و روسو حاکم بر خانواده.

ج) علل آموزشی: فضای مدرسه، ارزشیاب، رابطه ی معلم و متعلم، تقویم و ساعات آموزشی، روش های آموزشی.

د) علل اجتماعی: نگرش های والدین نسبت به آموزش و پرورش، ارزش های آموزشی و رابطه ی آنها با هدف های شغلی، سطح درآمد خانواده ها در هر طبقه اجتماعی، تفاوت خودانگاره و کنترل سرنوشت افراد در طبقات، اجتماعی شدن.

اثرات عملکرد تحصیلی در جامعه

در عصر اطلاعات، موفقیت در مدرسه، به سال هایی که در آن گذرانده می‌شود یا دیپلمی که گرفته میشود، اطلاق نخواهد شد. بلکه دستیابی به مهارت های شناختی، فن آوری های نو و حفظ انگیزه برای یادگیری مداوم اهمیت دارد. آماده سازی جوانان برای ورود به دنیای کار و زندگی مستقل، پرنشاط و سازنده از جمله وظایف آموزشی است که باید به آن توجه اساسی و زیر بنایی نمود. رسیدن به چنین هدفی بلند باید ذهن صاحب نظران و متخصصان را به ابعادی جلب کند که زیرساز و استحکام بخش اند و از طرفی به نقش عملکرد تحصیلی به عنوان محوری ترین سیاست در آموزش و پرورش اشاره نمود و بدون تردید یکی از عوامل پایه ای در توسعه همه جانبه در کشورهای صنعتی، توجه به ویژه به خروجی های آموزش و پرورش از بعد جلوگیری از افت تحصیلی و استمرار مداوم پیشرفت تحصیلی بوده است. اهمیت تأثیر عملکرد تحصیلی در سلامت روانی دانش آموزان به حدی است که برخی از متخصصان آنرا حداقل تا نیمه ی دوم دوره ی نوجوانی، معیار اساسی برای تشخیص عملکرد سالم دانسته اند. به عقیده ی ایشان نوجوانانی که

⁸ - Tangen

علیرغم برخورداری از هوش طبیعی، کارکرد رضایت بخشی در مدرسه نداشته باشند، مسایل روانی قابل ملاحظه ای نشان خواهند داد و عملکرد تحصیلی را به عنوان شاهدی برای سلامت روانی دانش آموزان ارزیابی نموده اند (میرکمالی و همکاران، ۱۳۹۴).

تأثیر خانواده در عملکرد تحصیلی دانش آموزان

والدین امروزی و بخصوص مادران حساسیت زیادی درباره درس خواندن و عملکرد تحصیلی فرزندانشان نشان می دهند. بسیاری از خانواده هایی که فرزندان با هوش و درس خوانی دارند سعی می کنند از تهیه هیچ نوع امکاناتی دریغ نکنند.

خانواده هایی که فرزندانشان به هر دلیل اهل درس و مدرسه نیست برای جبران کمبودهای انگیزشی پول خرج کردن برای معلم خصوصی و آموزشگاه و انواع و اقسام کتاب ها را ساده ترین راه می پندارند. هم والدین گروه اول و هم والدین گروه دوم بیشترین فشار را بر روی فرزندان متمرکز ساخته و به اقداماتی یک طرفه روی می آورند. سواد و تحصیلات خانواده یکی از عوامل مهم پیشرفت بشر در جهان امروز است. پیشرفت تکنولوژی، صنعت، بهداشت و علوم مختلف مدیون این عامل مهم است (کیوانی و جعفری، ۱۳۹۴).

جامعه آماری تحقیق

جامعه آماری عبارت است از کلیه عناصر و افرادی که در یک مقیاس جغرافیایی مشخص دارای یک یا چند صفت مشترک باشند که محقق علاقه مند است، یافته های پژوهش را به آن تعمیم دهد (نادری و سیف نراقی، ۱۳۹۱). جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ تشکیل دادند که تعداد آن ها ۱۰۲۳ نفر در سایت اداره کل آموزش و پرورش^۹ گزارش گردیده است.

نمونه و برآورد حجم نمونه تحقیق

"نمونه معمولاً گروهی از افراد جامعه است که معرف آن جامعه بوده و کم و بیش ویژگی ها و مشخصات افراد جامعه را داراست" (سرمد و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۸۲). در پژوهش حاضر برای برآورد حجم نمونه از فرمول تعداد متغیرها در تحقیقات همبستگی استفاده شده است.

$$N=m*8+50$$

M= تعداد متغیرها و مؤلفه های آن ها

$$N=(۸ * مؤلفه های عملکرد تحصیلی) + (۸ * راهبردهای خودانگیخته یادگیری) + ۵۰$$

بنابر محاسبه به عمل آمده حجم نمونه تعداد ۱۱۴ نفر به دست آمد، که بعد از جمع آوری پرسشنامه ها تعداد ۱۰۵ پرسشنامه کامل مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

^۹ <http://www.isfedu.ir/>

ابزار اندازه گیری

در تحقیق حاضر برای گردآوری داده های پژوهش از پرسشنامه عملکرد تحصیلی عملکرد تحصیلی استفاده شده است.

پرسشنامه عملکرد تحصیلی (EPT)

این پرسشنامه توسط فام و تیلور (۱۹۹۹) تدوین شد که دارای ۴۸ سوال است که پنج حوزه مربوط به عملکرد تحصیلی از جمله خودکارآمدی، تاثیرات هیجانی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش را شامل می شود. نمره گذاری این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و شامل گزینه های خیلی زیاد، زیاد، تاحدی، کم و هیچ با نمره های ۵-۴-۳-۲-۱ می باشد.

جدول ۱. نحوه توزیع سؤالات پرسشنامه عملکرد تحصیلی

| مؤلفه ها | تعداد سؤالات | نحوه توزیع سؤالات |
|-------------------|--------------|-----------------------|
| خودکارآمدی | ۱۵ | ۴ و ۹ و ۱۲ و ۱۸ تا ۳۷ |
| تاثیرات هیجانی | ۸ | ۱۳ تا ۲۰ |
| برنامه ریزی | ۱۰ | ۱ تا ۳ و ۵ و ۴۱ تا ۴۸ |
| فقدان کنترل پیامد | ۵ | ۶-۷-۸-۳۸-۳۹ |
| انگیزش | ۱۰ | ۲۱ تا ۲۷-۴۰ تا ۴۳ |

دستور العمل پرسشنامه: پس از محاسبه مؤلفه ها، جهت محاسبه نمره ی کل عملکرد تحصیلی باید سؤالات مربوط به مؤلفه تاثیرات هیجانی و فقدان کنترل پیامد معکوس شده و سپس با نمره ی سایر مؤلفه ها جمع می شود. ضمناً سوال ۷ نمره نمی گیرد. در پرسشنامه عملکرد تحصیلی ۵ عامل عبارتند از: خودکارآمدی، تاثیرات هیجانی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش مورد مقایسه قرار گرفته اند. بر این اساس نمره کمتر از ۵۳ نشان دهنده خودکارآمدی ضعیف و نمره بالاتر از ۸۵ نشان دهنده خودکارآمدی قوی می باشد. نمره کمتر از ۲۸ بیانگر تاثیرات هیجانی ضعیف و نمره ۵۳ به بالا بیانگر تاثیرات هیجانی قوی می باشد. نمره کمتر از ۱۱ بیانگر برنامه ریزی ضعیف و نمره بالاتر از ۲۳ بیانگر برنامه ریزی قوی می باشد. نمره کمتر از ۶ بیانگر کنترل پیامد ضعیف و نمره بالاتر از ۱۳ بیانگر فقدان کنترل پیامد قوی می باشد. نمره کمتر از ۱۴ بیانگر انگیزش ضعیف و نمره بالاتر از ۲۴ بیانگر انگیزش قوی می باشد. نمره از کمتر از ۱۲۰ بیانگر عملکرد تحصیلی ضعیف و نمره بالاتر از ۱۷۵ بیانگر عملکرد تحصیلی قوی و نمره بین ۱۷۴-۱۲۱ بیانگر عملکرد تحصیلی متوسط می باشد.

یافته های استنباطی

بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، نتیجه این تحلیل در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی

| متغیرهای تحقیق | راهبردهای انگیزشی یادگیری | سطح معناداری |
|----------------|---------------------------|--------------|
| عملکرد تحصیلی | ۰/۷۷۵* | ۰/۰۰۱ |

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می شود، ضریب همبستگی بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی ۰/۷۷۵ بدست آمده که در سطح ($p < 0/01$) معنادار است. بنابراین بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/01$).

بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، نتیجه این تحلیل در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. ضرایب همبستگی بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی

| متغیرهای تحقیق | راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری | سطح معناداری |
|----------------|--------------------------------------|--------------|
| عملکرد تحصیلی | ۰/۶۶۷* | ۰/۰۰۱ |

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می شود، ضریب همبستگی بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی ۰/۶۶۷ بدست آمده که در سطح ($p < 0/01$) معنادار است. بنابراین بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/01$).

بین راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، نتیجه این تحلیل در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. ضرایب همبستگی بین راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی

| متغیرهای تحقیق | راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری | سطح معناداری |
|----------------|---|--------------|
| عملکرد تحصیلی | ۰/۴۰۲* | ۰/۰۰۱ |

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود، ضریب همبستگی راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی ۰/۴۰۲ بدست آمده که در سطح ($p < 0/01$) معنادار است. بنابراین بین راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/01$).

نتایج:

بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد. به منظور بررسی فرضیه اول از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، نتایج حاصل نشان داد که ضریب همبستگی بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی ۰/۷۷۵ بدست آمده که در سطح ($p < 0/01$) معنادار بود. بنابراین بین راهبردهای انگیزشی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود داشت ($p < 0/01$).

این یافته پژوهش با تحقیقات فرهادی نیا و همکاران (۱۳۹۶)، سبحانی نژاد و عابدی (۱۳۹۵) همسو بوده است. نتایج پژوهش فرهادی نیا و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که رابطه مثبت و معنی داری بین راهبردهای یادگیری با عملکرد تحصیلی فراگیران وجود داشت. همچنین پژوهش ایرسانی (۲۰۱۵) نشان داد که نتایج پژوهش که ارتباط سطح بالای مثبتی بین راهبردهای خودانگیزشی تحصیلی و عملکرد دانش آموزان در کلاس هشتم وجود دارد. شفیعیان و همکاران (۱۳۹۳) بر طبق نتایج پژوهش خود، اظهار می کنند که توجه بیشتر به راهبردهای یادگیری دانش آموزان منجر به استفاده از شیوه های مناسب تدریس، تقویت و افزایش توانمندی های دانش آموزان می گردد و با توجه بیشتر به راهبردهای یادگیری ترجیحی دانش آموزان و تغییر روش های آموزشی، می توان اشتیاق به یادگیری در دانش آموزان را افزایش داد. در تبیین این فرضیه می توان گفت راهبردهای انگیزشی یادگیری شامل جهت گیری انگیزش درونی، جهت گیری انگیزش بیرونی، ارزش تکلیف، کنترل نکات برجسته یادگیری، احساس خودکارآمدی برای یادگیری می شود. معلمان بر این باورند که انگیزش تحصیلی نتایج خوبی به دنبال دارند و تعداد دانش آموزانی که برای یادگیری انگیزش زیادی دارند، همیشه اندک است. بنابراین معلمان به طور معمول تلاش می کنند تا راه هایی را بیابند که بتوانند در جهت افزایش انگیزه تحصیلی دانش آموزان حرکت کنند. باید برای اطمینان یافتن از موفقیت دانش آموزان به فراهم آوردن حمایت های آموزشی برای ایشان پردازد. به فعالیت هایی پردازند که شخصا برای فرد معنادار باشد و به دانش آموزان در امر یادگیری فرصت انتخاب دهد. همچنین معلمان در نهایت می توانند پس از موفقیت دانش آموزان در انجام تکلیف معلم آن ها را با دادن وسایلی تشویق کند و تشویق معلم موجب می شود تا عملکرد دانش آموزان هرچه مطلوبتر شود. نمونه عمل این معلم مبتنی بر این عقیده است که رفتار خوب، تقویت مثبت را به دنبال خواهد داشت و عملکرد شایسته منجر به انجام تکلیف به شکل بهتر خواهد شد (شیخ اسلامی، ۱۳۹۶).

بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد، یافته‌ها نشان داد که ضریب همبستگی بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی $0/667$ بدست آمده که در سطح $(p < 0/01)$ معنادار است. بنابراین بین راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود دارد $(p < 0/01)$.

نتایج این فرضیه پژوهش با تحقیقات شیخ‌الاسلامی (۱۳۹۶)، سبحانی نژاد و عابدی (۱۳۹۵)، دایرتو و همکاران (۲۰۱۲) همسو بوده است. شیخ‌الاسلامی (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود فرضیه پژوهش مبنی بر اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی بر پیشرفت عملکرد تحصیلی را مورد تایید قرار گرفت. دانش‌آموزان گروه آزمایش نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه در پس‌آزمون عملکرد تحصیلی بهتری را با استفاده از راهبردهای یادگیری نشان داده‌اند. همچنین نتایج پژوهش کیوانی و جعفری (۱۳۹۴) نشان داد که آموزش راهبردهای فراشناختی می‌تواند مؤلفه‌های عملکرد تحصیلی را به طور معنی‌داری افزایش دهد و خودکارآمدی، برنامه‌ریزی و تأثیرات هیجانی را در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان به طور معنی‌داری بهبود بخشد و در فقدان کنترل پیامد و انگیزش‌تغییری ایجاد نشد. راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی شامل بسط‌دهی، سازماندهی، تفکر انتقادی و خودنظم‌دهی فراشناختی می‌شود. در تبیین این یافته فرضیه می‌توان گفت دانش‌آموزانی که برای یادگیری از راهبردهای شناختی و فراشناختی استفاده می‌نمایند، هنگام تدریس معلم یا زمان مطالعه می‌کوشند که همان موقع با معنادار کردن اطلاعات، بسط، ایجاد ارتباط منطقی با اطلاعات قبلی، کنترل چگونگی این فرایند و ایجاد محیط یادگیری مناسب، مطالب را یاد بگیرند و انگیزش بیشتری برای رسیدن به موفقیت داشته باشند و همچنین عملکرد تحصیلی خود را بهبود بخشند. همچنین دانش‌آموزانی برای رسیدن به موفقیت و پیشرفت عملکرد تحصیلی از راهبردهای شناختی و فراشناختی استفاده می‌کنند، معتقدند که موفقیت با تلاش ممکن است و توانایی نیز افزایش یافته است. بنابراین آن‌ها مشکلات را چالش می‌دانند که باید با آن‌ها روبه‌رو شوند و آن‌ها را حل کنند. در برابر چالش‌های تحصیلی باید از خود پایداری و پشتکار نشان دهند، چون هدف آن‌ها یادگیری است. در صورتی که استفاده نکردن از راهبردهای شناختی و فراشناختی در جریان یادگیری موجب گرایش دانش‌آموزان به سمت اهداف عملکردی و پرهیز از شکست می‌شود که در هدف عملکردی و پرهیز از شکست، دانش‌آموزان هنگامی که با وظایف چالشی مواجه می‌شوند، پشتکار کمتری از خود نشان می‌دهند (رادوسویچ و همکاران، ۲۰۰۴).

فرضیه سوم: بین راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی فرضیه سوم از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. همانطور که نتایج نشان داد، ضریب همبستگی راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی $0/402$ بدست آمده که در سطح $(p < 0/01)$ معنادار است. بنابراین بین راهبردهای مدیریت منابع یادگیری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه دوم شهر اصفهان رابطه معنادار وجود دارد $(p < 0/01)$.

نتایج این یافته پژوهش با تحقیقات زکی زاده (۱۳۹۲)، هانگ، ری و چنگ (۲۰۱۶)، ایرسانلی (۲۰۱۵) همسو بوده است. یافته‌های پژوهش زکی زاده (۱۳۹۲) نشان داد که بین سبک‌های یادگیری، راهبردهای مدیریت منابع برای یادگیری با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. هانگ، ری و چنگ (۲۰۱۶) در پژوهش خود دریافتند که برای بهینه‌سازی توانایی‌های خلاقیت و حل مسئله در دانش‌آموزان، شناسایی و تعریف راهبردهای یادگیری فردی برای موفقیت تحصیلی آن‌ها لازم است. همچنین راهبردهای مدیریت منابع شامل زمان و محیط مطالعه، تلاش برای نظم‌دهی، جستجوی کمک برای یادگیری، همیاری در یادگیری می‌شود (زارع و

همکاران، ۱۳۹۶). راهبردهای مدیریت منابع یادگیری زمانی اتفاق می افتد که افراد به صورت فعال در حیطه های انگیزشی و یادگیری خودشان مشارکت کنند. آنان یادگیری خودانگیزخته را نوعی یادگیری می دانند که در آن دانش آموزان به جای آنکه برای کسب مهارت و دانش بر معلمان، والدین و دیگر عوامل آموزشی تکیه کنند، شخصا کوشش های خود را شروع و هدایت می کنند. راهبردهای مدیریت منابع یادگیری به عنوان مهمترین عوامل تعیین کننده پیشرفت تحصیلی شناخته شده اند. مطالعات متعدد در روانشناسی تربیتی و یادگیری نشان می دهد که انگیزش با یادگیری آموزشی ارتباطی دارد، زیرا یادگیری فرایند فعلی است که مستلزم کوشش عمدی و آگاهانه است. اگر دانش آموزی که توانایی بالایی دارد هنگام مطالعه و یادگیری، توجه و تمرکز کافی نداشته باشد یا کوشش موثری از خود نشان ندهد قادر به یادگیری نخواهد بود. برای اینکه دانش آموز بتواند از برنامه درسی حداکثر بهره را ببرد باید در کلاس زمینه ای فراهم نماید که در آن فراگیران به مشارکت و درگیری در فعالیت های یادگیری برانگیزخته شود (بابایی و همکاران، ۱۳۹۵).

منابع:

فهرست منابع

۱. استوار، ن. غلام آزاد، س و مصرآبادی، ج. ۱۳۹۴. تأثیرگذاری آموزش به روش تقسیم بندی دانش آموزان به گروه های پیشرفت بر شاخص های شناختی، فراشناختی و عاطفی در یادگیری درس ریاضی، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۴۱، صص ۵۰-۲۹.
۲. ایمانی، ا، رسولی، م، زاغری تفرشی، م. ۱۳۹۶. مروری بر سبک های یادگیری تجربی در آموزش پرستاری. آموزش پرستاری، ۳(۳): ۳۳-۲۳.
۳. برزگر بفرویی، ک. هاشمی، ا. زارعی محمودآبادی، ح. ۱۳۹۶. بررسی اثر آموزش راهبردهای یادگیری خود تنظیمی بر تاخیر رضایتمندی دانش آموزان، فصلنامه تازه های علوم شناختی، ۱۹(۱): ۹۸-۹۱.
۴. بابایی امیری، ن. هاشوری، ج. ۱۳۹۵. ارتباط راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی، خودکارآمدی، خلاقیت و هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی، دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۲(۳): ۱۰۸-۹۴.
۵. پینت و دگروت. ۱۳۹۳. مجموعه پرسشنامه های راهبردهای خودانگیزخته برای یادگیری، ترجمه احد نویدی، نشر علوم رفتاری سینا: تهران.
۶. خفته دل، م. ادیب نیا، ا. مهاجر، ی. ۱۳۹۴. مقایسه تأثیر روش تدریس همیاری با روش تدریس ۵ ای بر پیشرفت تحصیلی و مهارت های اجتماعی دانش آموزان پسر در درس علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی. پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۱۲(۲): ۱۰۳-۹۰.
۷. حاتم زاده عربی، ا. ایزدی، ص. هاشمی، س. ۱۳۹۴. مقایسه عملکرد تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دوزبانه و تک زبانه دوره ابتدایی، پژوهش در برنامه درسی، ۱۲(۲): ۶۳-۷۵.
۸. حسینی، ا. مهدی پور مارلانی، ف. ۱۳۹۶. الگوی ساختاری جو آموزشی خلاق، انگیزه یادگیری و راهبردهای یادگیری خود تنظیم در دانشجوین دختر دانشگاه تهران، فصلنامه پژوهش های کاربردی روانشناختی، ۸(۱): ۲۹-۱۳.
۹. رحیمی، ج. ۱۳۹۳. تفاوت های فردی از نظر سبک یادگیری و موفقیت تحصیلی در دانشجوین. فصلنامه شخصیت و تفاوت های فردی، ۳(۵): ۱۰۴-۷۹.

۱۰. زکی زاده، ر. ۱۳۹۴. بررسی رابطه راهبردهای خودانگیخته برای یادگیری و عواطف خودآگاه با سبک های یادگیری در دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی.
۱۱. زارع، س. زینلی پور، ح. ناصری جهرمی، ر. ۱۳۹۶. بررسی رابطه بین راهبردهای یادگیری خودتنظیمی با دستاوردهای تحصیلی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۹(۴):۵۶-۴۸.
۱۲. سبحانی نژاد، م. عابدی، ا. ۱۳۹۵. بررسی رابطه بین راهبردهای یادگیری خودتنظیم و انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر اصفهان با عملکرد تحصیلی آنان در درس ریاضی، فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، ۹۷-۸۲.
۱۳. شیخ الاسلامی، ع. ۱۳۹۶. اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان با عملکرد تحصیلی، مجله ی روانشناسی مدرسه، ۶(۳): ۸۴-۶۵.
۱۴. علی آبادی، خ. رجبیان ده زیره، م. درتاج، ف. ۱۳۹۶. بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی در دانش آموزان، دوماهنامه علمی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۰(۵):۳۴۵-۳۵۷.
۱۵. غنایی ع، محمدزاده ا، پاکمهر ح، حجار ا. ۱۳۹۴. شناسایی سبک های یادگیری: بازنگری در طراحی برنامه درسی نظام آموزشی فنی و حرفه ای. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۱۱(۲):۱-۱۱.